

РІШЕННЯ
разової спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії

Разова спеціалізована вчена рада

Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

(повне найменування закладу вищої освіти (наукової установи),

Міністерства освіти і науки України, м. Харків

прийняла рішення

підпорядкування (у родовому відмінку), місто)

про присудження ступеня доктора філософії галузі знань

03 – Гуманітарні науки

(галузь знань)

на підставі прилюдного захисту дисертації

"Трансгуманізм у сучасній візуальній культурі"

(назва дисертації)

за спеціальністю

033 – Філософія

(код і найменування спеціальності відповідно до Переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти)

"30" січня 2024 року.

Аветісян Маргарита Георгіївна

1994 року народження,

(прізвище, ім'я, по батькові (у разі наявності) здобувача)

громадянка

України

(назва держави, громадянином якої є здобувач)

освіта вища: закінчила у 2017 році

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,

(найменування закладу вищої освіти)

за спеціальністю

6.020101 – Культурологія

(за дипломом)

Працює

в

(посада)

(місце основної роботи, відомче підпорядкування, місто)

з _____ р. до цього часу.

Дисертацію виконано у Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна,

Міністерства освіти і науки України, м. Харків

(найменування закладу вищої освіти (наукової установи),

підпорядкування, місто)

Науковий керівник (керівники)

Титар Олена Володимирівна

(прізвище, ім'я, по батькові (у разі наявності),

доктор філософських наук, професор, кафедра теорії культури і філософії науки філософського

факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, доцент

(науковий ступінь, вчене звання, місце роботи, посада)

Здобувач має 12 наукових публікацій за темою дисертації, з них 1 стаття у періодичних наукових виданнях інших держав, 4 статті у наукових фахових виданнях України (зазначити три наукові публікації):

1. Аветісян М.Г. Філософсько-антропологічні та історично-філософські основи трансгуманізму у сучасній культурі: визначення та розвиток концепції // Вісник Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна Серія «Теорія культури і філософія науки». Харків, 2021, випуск 64. С.25-31

2. Аветісян М. Трансгуманізм у філософсько-антропологічному вимірі // Evropsky Filozoficky A Historicky Diskurz (Чехія) European Philosophical and Historical Discourse. Praha, 2022. Volume 8 Issue 1. С.95-99

3. Аветісян М.Г. Філософія художнього простору у сучасному творі мистецтва: культурно-антропологічний підхід // Гілея. Науковий вісник, серія Філософські науки. Київ, 2020. Випуск 152 (№1). С.94-98

У дискусії взяли участь голова і члени разової спеціалізованої вченої ради та присутні на захисті фахівці:

Голова Загурська Н. В., доктор філософських наук, кафедра теоретичної і практичної філософії імені професора Й. Б. Шада філософського факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, доцент

Рецензент Перепелиця О. М., доктор філософських наук, кафедра теоретичної і практичної філософії імені професора Й. Б. Шада філософського факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, завідувач. Зауваження:

1. Багато сторінок дисертації присвячено взаємодії людини й техніки, проникненню віртуальної реальності в цифрове і звичайне мистецтво. При цьому в більшості випадків Маргарита Георгіївна виступає з позицій технократичного оптимізму, що я особисто підтримую. Водночас для філософії важливо загострювати ситуацію, проблематизувати, ставити нові питання, що варто, як на мене, робити й щодо таких контроверсійних феноменів, як трансгуманізм чи віртуальна реальність, і звісно не зосереджуватись на загальних небезпеках, пов'язаних зі створенням метавсесвіту, кіберзлочинності тощо. Використану в дослідженні працю Соргнера «Трансгуманізм як найбільш небезпечна ідея» спрямовано якраз на застереження людства, втім, можливо, в подальших дослідженнях авторці варто окреслити і всі суперечності, й можливі небезпеки трансгуманізму з позицій, скажімо, етики постлюдини.

2. Також дисертація набула б ширшого дослідницького об'єкту, коли б більш докладно були розглянуті різноманітні аспекти розвитку метафори світу як комп'ютерної гри, адже зокрема/саме ігрові аспекти людини виходять на перший план в кіберпросторах, хоча слід зауважити, що частково подібна проблематика й розкривається в підрозділі 3.1.3. Світ як комп'ютерна гра («Першому гравцю приготуватись», «Кіберпанк 2077».

3. Кіборгізація розглянута М. Г. Аветісян насамперед в контексті російсько-української війни, але проблема кіборгів набагато ширша: це розгляд усіх сучасних взаємовідносин природного й технічного, культурного в людині, формування нової тілесності, що створює образ нового героя доби – кіборга; це й нові принципи ведення війни, що виникають саме в контексті розвитку новітніх технологій, і вже давно аналізуються філософами (можна згадати, приміром, Мануеля де Ланда).

4. На мій погляд, авторці варто було б розширити й висновки з огляду на формальні вимоги і широту тематики дослідження, яка відображає розгалужені напрямки інтерпретації трансгуманізму в візуальній культурі і широкий діапазон аналізу практичного матеріалу, а саме кінематографу й комп'ютерних ігор, це стало б додатковою ілюстрацією винесених у висновки положень.

Офіційний опонент Газнюк Л. М., доктор філософських наук, кафедра гуманітарних наук Харківської державної академії фізичної культури, завідувачка. Зауваження:

1. Елементи новизни потребують більш виразних формулювань. Так, у першому пункті доцільно було б використати замість «зроблено висновок» – «обґрунтовано доцільність», замість «з'ясовані елементи» – «виокремлені елементи».

2. У роботі присутній критичний аналіз сучасних досліджень, але деякі висловлювання виглядають в занадто категоричній формі (с.33). Потребують пояснення окремі фрази, викладені на с.57 («а тому не поділяли мистецтво і життя»).

3. У тексті зустрічаються нечіткі формулювання (с.28, 29 – найкраща філософська концепція Каппа).

4. Тему трансгуманізму як вдосконалення людини та її фізичного безсмертя відбито с.62, мабуть відображено; (вираз) обличчя, отже «виражати», а не «говорити». Проте висловлені зауваження не ставлять під сумнів усього позитиву, напрацьованого у науковій роботі, і вони суттєво не вплинули на результати дослідження.

Офіційний опонент Пилипенко С. Г., доктор філософських наук, кафедра філософії Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, доцент. Зауваження:

1. У першому розділі дисертаційної роботи підкреслено три головні досягнення модерної та постмодерної доби, серед яких «переоцінка існуючих цінностей з урахуванням першочергових інтересів людини як наріжного каменю усієї системи людськості» (с. 31). Так, Четверта промислова революція як репрезентація постмодерної доби, до якої звертається дисертантка, змінює життєдіяльність і життєтворчість сучасної людини, у зв'язку з цим хотілось би дізнатися авторську позицію, які першочергові інтереси людини, на її думку, повинні бути враховані в ситуації, де людина зазнає значного технологічного тиску.

2. З тексту роботи не зрозуміло, яким чином дисертантка розглядає гуманізм як світову сучасну релігію у контексті роздумів Ю. Н. Харарі. Варто підкреслити, що дослідник у праці «Homo Deus» звертається до трансгуманізму, який поділяється ним на релігію даних та техногуманізм.

Трансгуманізм як релігія даних проголошує «кінець історії», унаслідок створення ШІ. Техногуманізм, на думку Харарі, знаменує трансформацію саме класичного гуманізму і розкриває нові можливості для збереження епохи людини.

3. При аналізі категорій погляд - контроль дисертанткою застосовуються поняття «Паноптикон» (Дж. Бентам) та «Синоптикон» (З. Бауман), проте семантики цих понять в дослідженні залишаються поза увагою, хоча останні є яскравими ілюстраціями тотального контролю і усунення публічного простору (Паноптикон) та спільноти глобальних спостерігачів/вуаеристів в контексті сучасної цифровізації (Синоптикон).

4. Заслужує на увагу маркер «Інший», який дисертантка долучає для характеристики «зміненої людини / надлюдини» (с. 73-74) як проекції фігури постлюдини. Проте включення в дослідження маркера «Чужий» (Б. Вальденфельс) у сенсі чужинця, представника іншої культури, у тому числі й позаземної (цій проблемі приділяється значна увага в сучасному кінематографі), дозволило б посилити концептуалізацію понять «транслюдина», «постлюдина» в ситуації кризи / пошуку ідентичності.

Офіційний опонент Дольська О. О., доктор філософських наук, кафедра філософії Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», професор. Зауваження:

1. Традиційно складні процеси і явища, які описуються в науковій літературі, мають дискусійний характер. Питання трансгуманізму не є винятком. Тому дисертація носила б більш дискусійний характер, якщо було б підкреслено конструктивні і деконструктивні характеристики такого явища сучасної цифрової культури, як трансгуманізм.

2. Авторка підкреслює перехід від домінування мови до домінування образів, тобто зображення стає символом епохи «інформаційно-медійної візуальності». Чому саме фентезі набуло такого масштабного явища за умов формування культури цифри і так наполегливо фентезі входить до простору мистецтва, стає свого роду джерельною базою для візуального мистецтва віртуальної реальності? Чому воно так приваблює і наскільки глибинна роль візуального мистецтва зберігається у цифровій культурі?

3. Бажано б спиратися на призму медіантропології і використовувати методологію М. Мак-Люена, Н. Лумана, П. Бурд'ю, бо саме вони і кажуть не про відчуження, про яке пише дисертантка, а про трансформацію самої людини, людської психіки. Саме це мав на увазі М. Мак-Люен, коли аналізував культуру віртуального простору, як синтез аудіо та відео-культури (аудіо-відео).

4. Одна із тем, на яку звертає увага дисертантка – штучний інтелект. Свого часу С. Лем сказав, що сума технологій – це виклик. Відношення «людина – машина» не можна спрощувати, особливо якщо до уваги береться така опція, як трансгуманізм. Виникає питання про характеристику виклику за нових умов, що висуває задачі не тільки культурологічного і етичного, а, в першу чергу, – питання онтологічного та антропологічного характеру. Цей ракурс питання про штучний інтелект залишається дискусійним.

5. В дисертації представлена думка про роль штучного інтелекту, його обговорення розпочинається із розвідок про свідомість. На наш погляд, присутнє дуже спрощене розуміння цього питання: іноді

дисертантка плутає свідомість із розумом, іноді свідомість ототожнює із мисленням тощо.
Аргументована база цього питання слабка.

6. Не зовсім точним є розуміння нових технологічних революцій, їх назва і характеристика. У розділах 2 і у розділі 3, де йдеться про ці потужні чинники, які впливають на характер високих технологій і за рахунок яких безпосередньо існує віртуальний простір як феномен, авторка не дає їм пояснення, плутається у назвах.

(прізвища, ініціали, наукові ступені, місця роботи, посади, зауваження)

Результати відкритого голосування:

"За" 5 членів ради,

"Проти" немає членів ради,

"Утримались" немає членів ради

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує

Аветісян Маргариті Георгіївні

(прізвище, ім'я, по батькові (у разі наявності) здобувача у давальному відмінку)

ступінь доктора філософії з галузі знань 03 – Гуманітарні науки

(галузь знань)

за спеціальністю 033 – Філософія

(код і найменування спеціальності відповідно до Переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти)

Голова разової спеціалізованої вченої ради

(підпис)

Загурська Н. В.

(прізвище, ініціали)